



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

Distinctio Prima. De Natura Legum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206



TRACTATUS II. DE LEGIBUS.

Ratio ordi-
nis, I.



Sicuti Conscientia est actuum humanorum regula, proxima tamen seu intrinseca, ita & Lex est eorundem extrinseca seu remota regula, cui, ut actiones nostræ morales rectè fiant, conformandæ sunt. Quare Tractatus de Legibus ad Theologiam Moralem ex professo pertinere dignoscitur: nam quamvis Jurisconsulti Leges pertractent, id equidem faciunt diversâ planè ratione, videlicet in ordine ad Forum externum, pacemque Reipublicæ, ac Justitiam politicam procurandam, & conservandam; cum tamen Theologi de Legibus agant, quatenus sunt regulæ extrinseca seu remotæ actionum humanarum, quidnam nobis sit agendum aut fugiendum, præceptum vel prohibitum, ostendentes, quatenus sic hominem sibi obsequentem ad Finem ultimum, quò tendit, æternamque salutem dirigant atque perducant.

DISTINCTIO I.

De Natura Legum.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit Lex?

Lex, unde
sic dicatur? 2.

UT à nominis etymologia ordiamur, *Lex* dicitur à *legendo* eò quòd leges solebant olim in publicis tabulis scribi & populo legendæ proponi, ut sentit Isidorus lib. 2. *Etymol. c. 10.* Sive *Lex* dicitur à *ligando* eò quòd homines legibus ligentur, seu obligentur ad aliquid præstandum, vel omitt-

mittendum, ut inter alios vult Doctor noster 4. dist. 15. quaest. 2.

art. 1.

3. Solet autem Lex variis aliis nominibus appellari. Aliquando enim *Jus* vocatur, eò quòd definiat ac præscribat, quod justum est: Sic dicimus Jus Naturale, Jus Divinum, Jus Civile, ac Ecclesiasticum; quamvis strictius loquendo inter legem & jus detur nonnulla differentia: quia, ut dicitur c. Jus generale. di. 1. *Jus generale nomen est; lex autem juris est species.* Aliquando Lex dicitur *Statutum*, eò quòd sit stabilis atque firma. Quandoque etiam dicitur *Constitutio*, quia illam præcedere solet plurium consilium, & consensus quidpiam constituentium, seu simul statutum. Quamvis verò Legis nomen latè sumptum quamcunque regulam, seu agendorum normam significet; quo sensu etiam regulæ Grammatices, & aliarum artium, solent vocari Leges: propriè tamen loquendo, & quantum ad propositum, Lex aliud non est, quàm regula quædam actionum humanarum, secundum quam vel ad benè agendum dirigimur, vel à malè agendo retrahimur, ut sic in genere moris benè ac honestè agere inveniamur. Et taliter agendo de Lege, sit

Varia legis nomina.
Et an lex differat à jure?

4. CONCL. I. Lex est recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denuntiata, cum voluntate eam perpetuò obligandi, ad aliquid agendum, vel omittendum. Ita in re Doctores communiter, quamvis alii aliis verbis legem describendo utantur; prout Herincx *disp. 1. de Legib. q. 1.* ait: Lex nihil est aliud, quàm regula ab eo, qui potestatem habet, ordinata, obligans creaturam rationalem, ut illi se conformet: nam hujusmodi definitiones in re conveniunt, earumque particulæ magis patebunt ex dicendis.

Lex, quid?

5. CONCL. II. Lex ut sic immediatè dividitur in naturalem, & positivam: ex quibus Lex positiva subdividitur in Divinam, & humanam: & Divina iterum dividitur in Novam, & Veterem; humana verò in Jus Gentium, Ecclesiasticum, & Civile.

Varia legis divisiones.

6. *Lex naturalis* (quam alii *Jus naturale* appellant) dicitur ea, quæ non ex libera alicujus Legislatoris voluntate imposita est, sed congenita nobis cum ipsa natura, & ab hac profluens. Porro hujusmodi Legem naturalem dari in nobis, est de fide certum: sic enim lumen naturæ nobis dicitur, non esse furandum, non occidendum, non falsum testimonium dicendum, & hujusmodi. Hinc D. Paulus *Rom. cap. 2.* inquit: *Gentes, quæ legem non habent*

Lex naturalis.

lent (scriptam videlicet) naturaliter ea, qua legis sunt, faciunt. Et infra: Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium red- dente illis conscientia ipsorum, & alibi.

Et positiva,
quid, &
quomodo
differant?

7. *Lex positiva* (sive *Jus positivum*) est, & dicitur illa, quæ ex libera Dei, vel hominis, voluntate pendet. Et dicitur, *Lex positiva*, quia à Superiore non ex quasi necessitate, ac intrinseca exigentia objecti, sed liberè & contingenter ponitur. Differt autem à *Lege naturali*, quòd hæc sit invariabilis, illa verò variabilis. Deinde, quòd *Lex positiva* ex libera Legislatoris voluntate procedat; non item *Lex naturalis*, utpote quæ ex intrinseca exigentia objecti provenit. Insuper differunt in eo, quòd illa, quæ jure naturæ sunt prohibita, ideò prohibita sint, quia in se mala: quæ autem jure positivo prohibentur, ideò sunt mala, quia prohibita: sic enim comestio pomi vetiti in paradiso ideò fuit mala & peccaminosa, quia prohibita erat à Deo.

Lex positi-
va Divina,
duplex.

8. *Lex positiva Divina* est, quæ à Deo Opt. Max. in tempore lata, & condita est. Et hæc subdividitur in *Legem veterem*, quam pro tempore veteris Testamenti Deus ipse condidit, de multis disponendo, quæ ad *Jus naturale* non spectant; ut fuerunt *lex Circumcisionis*, *lex Agni paschalis*, & plurimæ aliæ *leges circa Cæremonialia*, & *Judicialia veteris Testamenti*. Et in *Legem novam*, seu *Evangelicam*, quam Christus Dominus, Deus simulque homo instituit, atque in novo Testamento observari mandavit; prout amplius patet ex *Sacra Scriptura*.

Lex positiva
humana,
quocuplex?
Jus Gentium.

9. *Lex positiva humana* est, quæ immediatè fertur ab homine. Unde & *Jus humanum* dicitur; & subdividitur in *Jus Gentium*, *Jus Civile*, & *Jus Ecclesiasticum*. *Jus Gentium* est *lex humana*, quam omnes populi & variæ gentes inter se servare debent: ut est *consuetudo recipiendi Legatos sub lege immunitatis ac securitatis*, *libertas commerciorum inter gentes non inimicas*, *jus belli fundatum in potestate illa*, quam una *Respublica vel Monarchia suprema* habet ad puniendam, vindicandam, atque reparandam injuriam sibi ab altera illatam: hæc enim, & alia hujusmodi, cum sint plurimum consona *Legi naturali*, omnium populorum consensu sunt recepta & constituta; ac proinde dicuntur esse de *Jure Gentium*.

Jus Civile.

10. *Jus Civile*, seu *Lex Civilis* dicitur ea, quæ ad civium politicam gubernationem, atque ad temporalia jura tuenda, ipsamque *Respublicam* in pace & justitia conservandam ordinatur. Unde hujusmodi *Leges Civiles* circa ordinanda bona tempora-
lia

lia præcipuè versantur; & quia non omnium Nationum iidem sunt sensus & inclinationes (nam & *diversitatem corporum, diversitas sæpe sequitur animorum*, c. Quia diversitatem. de Concess. Præbend.) hinc non est unum idemque Jus Civile apud omnes gentes, sed variatur pro varietate locorum, temporum, personarum, aliarumque circumstantiarum. Et tales Leges Civiles sunt, quæ in Jure Civili continentur: item eæ, quæ dicuntur *Leges municipales*, quas quælibet Civitas sibi constituit.

11. *Leges tandem Ecclesiasticæ* (quæ alio nomine *Leges Canonice* appellantur) sunt illæ, quæ pro recta gubernatione Ecclesiæ, atque ad spiritualem animarum profectum, vel à Summo Pontifice, vel ab aliis Prælatiis atque Magistratibus Ecclesiasticis legitime conduntur. Et tales sunt, quæ cum in Jure Canonico continentur, tum à Conciliis Generalibus, Provincialibus, Synodalibus, aut etiam ab Ordinariis locorum legitimâ autoritate feruntur.

Leges Ecclesiasticæ, seu Canonice.

QUÆSTIO II.

De conditionibus Legis, ejusque differentia à simplici Præcepto.

12. **C**um optima sit lex, si rectè feratur, atque custodiatur, utpote quæ pravam concupiscentiam hominum, seu (ut loquitur Gregorius IX. in Proœmio Decretalium)

Legis comia.

effrenatam cupiditatem sui prodigam, pacis emulam, matrem litium, materiam jurgiorum reprimere satagit: hinc summè necessarium est, ejusdem conditiones rite cognoscere. Et quidem Isidorus, relatus *can. 2. dist. 4.* easdem paucis complectitur, dicendo: *Erit autem lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patrie consuetudinem, loco temporisque conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.* Hæc ille. Brevis tamen omnes necessariæ Legis conditiones continentur in ejus definitione *num. 4.* allata, ubi dicitur: *Lex est recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denunciata, cum voluntate eam perperuò obligandi, &c.*

Legis conditiones generatim, quæ?

13. I. Igitur ad Legem requiritur, ut sit *recta agendorum ratio*; five, ut ait citatus Isidorus, quod sit *honesta, justa, possibilis, &c.*

Lex debet esse recta agendorum ratio.

Siquidem lex iniusta non est absolutè dicenda *Lex*, sed solum cum addito, *Lex iniusta*: & si conlter, eam esse talem, non tenentur eidem subditi obedire. Unde de hujusmodi lege iniusta hic non agitur, sed tantum de iusta.

Ad eam re-
quiratur au-
thoritas in
Legislatore.

14. II. Ad rationem Legis requiritur legitima autoritas legem ferendi in Legislatore; quæ conditio indicatur in supra posita definitione per *ly*, à *publica potestate*. Porro hujusmodi potestatem condendi leges, & quædem universim, habet Deus ter Opt. Max. Deinde loquendo de legibus positivis humanis, eandem potest ferre Summus Pontifex in materia spiritali, & concernente animarum salutem, rectamq; Ecclesiæ gubernationem, pro toto Orbe Christiano: quia ipsi, tanquam suo in terris Vicario, commisit Christus Dominus in B. Petro Apostolo omnium suarum Oviu[m] curam, ut habetur *Matth. 16. & Ioan. 21.* Quin etiam alij Prælati Ecclesiastici inferiores. ut Episcopi, possunt leges quasdam ferre, quæ tamen solum astringunt proprii Territorij subditos. Similiter Imperator pro toto Imperio Romano, Rex pro suo Regno, alique Principes ac Magistratus sæculares pro suis subditis leges ferre possunt, juxta quod propria cujusque Potestas ac jurisdictio se extendit.

Et si que le-
gitima pro-
mulgatio.

15. III. Ad rationem legis requiritur legitima ejusdem promulgatio; quæ conditio in data definitione legis denotatur per *ly*, *communicati denuntiata*, id est, promulgata. Siquidem, ut habet receptum inter Jurisconsultos dictum ex can. 3. dist. 4. *Leges instituantur, cum promulgantur; firmanur, cum moribus utentium approbantur.* Verum de hac Legum promulgatione agetur ex professo *Quæstione sequenti.*

Et ut feratur
cum volun-
tate obligã-
di subditos.

16. IV. Requiritur, ut Lex à superiore feratur *cum voluntate obligandi*; id est, quod Legislator velit communicati quidpiam præcipere, eamque ad observantiam legis obligare: nam si Princeps tantum quidpiam consulat, aut à subditis fieri libenter se videre declaret, non autem clarè jubeat & præcipiat, lex non erit, sed consilium, aut beneplacitum Principis.

Lex quomo-
do debeat
esse perpe-
tua?

17. Tandem additur in allata definitione Legis *ly*, *perpetuò obligandi*. Per quam particulam denotatur, quod lex debeat esse perpetua, id est, lata cum voluntate subditos perpetuò obligandi. Ubi tamen perpetuitas legis non accipitur pro æternitate non habente principium, nec finem (alioquin nulla daretur lex positiva) sed accipitur pro duratione indefinita, quatenus lex debet ferri non pro uno duntaxat die, vel anno, sed cum vo-
lun.

luntate subditos perpetuò obligandi. Intellige, quantum est ex prima intentione Legislatoris, & nisi lex postmodum legitime revocetur.

18. Quæres, quomodo Lex differat à simplici Præcepto? Lex quomodo differat à simplici Præcepto
Resp. differre in pluribus. Nam imprimis Præceptum simplex proximè ac immediatè fertur in personas singulares, earumque ossibus adhæret, quocunq; terrarum discesserint: Lex verò cen- setur immediatè afficere locum, seu territorium Legislatoris, atque hinc in subditos ibidem existentes transire. Et idcirco fit, quod leges territorij non obligent cives absentes; econtrà tamen præcepta superiorum, v. g. Prælatorum Regularium, obligent subditos, ubicunque existant: cum eis competat jurisdictio in subditos, non ratione loci, sed per se ac ratione personæ, propter votum Obedientiæ.

19. Deinde Præceptum tendit ad personas singulares, cum quibus plerumque extinguitur, nec transit ad successores; quale est, si pater quidpiam præcipiat filio, Abbas Religioso, Princeps huic vel illi subdito: Lex verò imponitur toti Communitati, & loquitur non tantum ad præsentis, sed etiam ad futuros; nam Lex est commune præceptum. L. i. ff. de Legibus. Insuper Præceptum expirat morte præcipientis, & absque nova revocatione cessat cessante vitâ, aut officio præcipientis: Lex autem, & Statutum, durat etiam post mortem Legislatoris, semperque vim suam habet, donec revocetur, aut per contrariam consuetudinem legitime abrogetur. Siquidem Leges ex natura sua sunt perpetuæ, non autem Præcepta simplicia, seu quæ non feruntur per modum constitutionis generalis.

Q U Æ S T I O III.

De Promulgatione ad Legem requisita.

20. **C**ONCL. I. Ut Lex in Conscientia, & quo ad culpam vel pœnam obliget, certum est, requiri eius publicationem, seu promulgationem. Ita communis, ac præsertim Doctor Subtilis 4. dist. 3. quæst. 4. art. 2. ubi ex hoc infert, præceptum de recipiendo Baptismo in Lege Evangelica incepisse Jerusalem primùm in die Pentecostes, quando ibidem per Apostolos post receptum Spiritum sanctum solemniter promulgatum fuit.

fuit. Ratio est: quia Lex est communis vivendi regula, sive commune præceptum; ergo omnino publicari debet, ut ab omnibus observari, & quilibet secundum eam suas actiones instituire possit, prout lege jubente tenetur. & e contra transgressor legis juxta de meritum puniri valeat. Nam alioquin ignorantia merito excusaret subditum ab observantia legis: *Cur enim (inquit Imperator, Auth. Ut factæ novæ constitutiones Collat. 5.) culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint constitutiones?*

Leges, an interdum extendantur ad præterita?

21. Nec obstat, quod quandoque leges ad præterita etiam negotia extendantur, prout innuitur in Jure Canonico, *cap. ult. de Constitut. ibi: Cùm leges & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi; nisi nominatim in eis de præteritis caveatur*: in quo proin postremo casu videntur leges obligare pro tempore, quo necdum fuerunt publicatæ. Confirmari potest hæc intantia ex *Regulis Cancellaria Apostolica*, quas singuli Summi Pontifices à principio sui Regiminis circa Causas Beneficiales, & Iudiciales facere, vel à suis Prædecessoribus factas renovare, augere, vel minuere solent; atque etiam (ita sonat earundem præfatio) *ex tunc licet nondum publicatas, & suo tempore duraturas, observari volunt*. Quinimo Sixtus V. in Constitutione, *Cùm frequenter (& habetur tom. 2. Bullarum Romani, Constitut. 59. dicti Pont.)* damnavit conjugia per Eunucho, & Spadones non solum contrahenda, sed etiam de facto jam contracta, eaque nulla & invalida declaravit; & consequenter Lex Pontificia videtur extendi posse etiam ad acta præterita, & obligare ante publicationem.

Et Regula Cancellaria nondum publicatæ obligent?

Quid de Constitutione Sixti V. irritante matrimonia Eunucho, & de facto contracta?

Solutio præcedentium.

22. Resp. enim cum Lud. Engel, *tit. de Præbendis, n. 19. & alijs*, hæc & consimiles leges, in quibus nominatim sic caveatur, partim obligare quoad nullitatem actus in contrarium gesti, non verò quoad culpam, aut poenam; de qua posteriori obligatione duntaxat in proposito est sermo. Partim eas obligare intantum, quod Judex circa talia negotia etiamnum pendentia (id est, nondum sententialiter decisa) teneatur ferre sententiam conformiter tali legi de novo conditæ: prout per quoscunque Iudices fieri iubetur cit. Constitutione Sixti V. § 3. atque circa prædictas Regulas in Cancellaria Apostolica observari debet.

Scriptura non est de substantia Legis?

23. Patendum tamen, quod ad obligationem legis sufficiat quævis promulgatio, sive dein ea fiat per scripturam in publico loco affixam, sive voce præconis: siquidem scripturam ad substantiam legis non requiri, sed voce etiam, aliòve signo eam

com-

communitati denunciari posse, fatentur passim Doctores. Nec obstat textus *can. 3. dist. 1. ibi: Lex est constitutio scripta.* Quia hoc dicitur partim ex eo, quia plerumque lex in scripturam redigi solet, ut perpetua eius memoria habeatur, perpetuisque temporibus inviolata perseveret: partim ad differentiam Juris consuetudinarij, quod dicitur *Ius non scriptum*, prout habetur §. *Constat. Instit. de Iure naturali, gentium, & civili.*

24. CONCL. II. Leges Civiles à supremo Principe Imperij (puta, ab Imperatore) pro pluribus Provinciis latæ, ut subditos obligent, requiritur earundem promulgatio in singulis respectivè Provinciis; & si sint latæ absque alia temporis determinatione, non obligant, nisi primùm post duos menses à tempore promulgationis legis. Ita Theologi, & Jurisconsulti communiter. Ratio est: quia ita expressè constitutum est in Jure Civili, atque approbatum praxi & consuetudine Sacri Romani Imperij: siquidem in Auth. *Vi facta nova constitutiones, &c. Collat. 5.* Rubrica Tituli absolutè sic loquitur: *Vi facta nova constitutiones post insinuationem earum post duos menses valeant.*

Leges Imperatorum, qualem requirant promulgationem?

25. Solum nota cum Doctoribus passim, hanc Imperatoriam Constitutionem non habere locum in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum; quippe quorum jurisdictio est angustior. Unde per se loquendo, & nisi aliud in ipsamet Lege præscribatur, aut de longa consuetudine fuerit observatum, Statuta inferiorum Principum sufficienter promulgantur unicâ solemnè publicatione factâ in Curia, aut præcipua Civitate: & tunc, si certum tempus expressum non habeant, obligant scientes statim, ignorantes autem post tempus arbitrium, quo rationabiliter potest præsumi de ipsorum noticia, & quòd post tale tempus non debuissent Constitutionem ignorare.

Quid de Statutis inferiorum Principum?

26. CONCL. III. Et si communior Doctorum sentiat, quòd Lex Pontificia, simul ac Romæ in Curia, aliisque locis consuetis solemniter fuerit promulgata, quantum est ex se, sive in actu primo, ubique terrarum vim obligandi habeat: opposita tamen sententia, requirens ad obligationem earum saltem pro Foro interno, seu conscientia, promulgationem Constitutionum Pontificiarum in singulis Diocesisibus vel Provinciis, non est improbabilis. Hæc Conclusio ex proposito sic ponitur ob magnam sententiarum, atque rationum varietatem, & plurimas inde deducendas consequentias, quæ meliùs relinquuntur iudicio Superiorum, utpote quibus in dubio subditi obedire tenentur.

Lex Pontificia Romæ promulgata, an illic obliget pro toto Mundo?

K

27. Ra-

Fundamen-
ta sententiæ
affirmatiuæ.

27. Ratio prioris, & communioris sententiæ, quod nimirum sola promulgatio Constitutionum Pontificiarum Romæ facta sufficiat ad earum obligationem, desumitur in primis ex Jure Canonico, cap. 1. de Postulat. Prælat. ubi dicitur, quod *id solum sufficit, ut ad constitutionis Pontificiæ observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publicè promulgatam*: atqui hoc jam fit, si Bulla Pontificia Romæ promulgatur, & de tali promulgatione cuiuspiam certò conitet; ergo. Confirmatur hæc sententia ex praxi, & stylo Curie Romanæ: siquidem in Curia Romana totius Orbis lites deciduntur juxta Constitutiones Pontificias Romæ publicatas, etiam si alibi promulgatæ non sint: hoc autem non videretur iustum esse, & æquitati consentaneum, si dictæ Constitutiones non obligarent ubique, haud obitante, quod in aliis Provinciis non sint publicatæ. Accedit, quod Urbanus VIII. in Bulla, *In eminenti* (quæ habetur tom. 5. Bullarij Romani, *Constit. 288. dicti Pont.*) §. 12. expressè declaraverit, ad obligationem illius Bullæ sufficere solam publicationem Romæ factam, nec aliam in Regnis, Provinciis, vel Civitatibus requiri; ergo à pari idem dicendum de cæteris.

Corollari-
um pro hac
sententia.

28. Ex hac sententia, quam sequitur communior Doctorum, ac præsertim Layman *lib. 1. Tract. 4. c. 2. n. 4.* infert citatus Author, quod Lex Pontificia, simul ac Romæ publicata est, quantum est ex parte sui, ac in actu primo, omnem obligandi vim habeat pro toto Orbe Christiano: cur autem quoad actum secundum (id est, ut re ipsâ aliquis constingatur) non statim omnes obliget, id ait non provenire ex defectu legis, aut promulgationis, sed ex defectu alicujus conditionis accidentalis, puta quia eam aliqui ignorant. Et ita communiter discurrunt Doctores hujus primæ sententiæ.

Fundamen-
ta sententiæ
negatiuæ,
ab autheri-
tate.

29. Altera verò pars Conclusionis, continens sententiam Doctorum, asserentium, non sufficere solam promulgationem Romæ factam, probatur in primis ab autoritate: siquidem ita sentiunt Navarrus *cap. 23. Manualis num. 44.* Medina *1. 2. quest. 90. art. 4.* & insuper pro hac sententia Azorius *tom. 1. lib. 5. cap. 3. q. 3.* (sed postea secutus priorem sententiam) citat Abbatem, Antonium Butrium, Imolam, Lignanum, Zabarellam, Felinum, & alios. Eandem sententiam novissimè secutus est Petrus Marchantius *tom. 2. Tribunalis. tract. 1. tit. 8. quest. 5.* ipsamque ex professo docet Bernardus Sannig *tom. 3. Theologia, tract. de Legibus, dist. 3. quest. 6.* atque probabilem cen-
set

set Pirhing, tit. de Constitut. n. 31. & sequitur Ludov. Engel, tit. De Constit. num. 67. ubi etiam respondere conatur ad cap. 1. De Postulat. Pralat. pro favore prioris sententiae supra num. 27. allegatum.

30. Fundamentum hujus posterioris sententiae est: quia Pontifices volunt Jus Civile servari, ubicunque iure Canonico nihil est specialiter constitutum, juxta illud c. 1. De novi operis nuntiatione: *Sicut Leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur*: atqui circa modum promulgandi Leges Ecclesiasticas, in iure Canonico nihil habetur clare constitutum; ergo erit recurrendum ad Jus Civile, quod ad Legum obligationem requirit, ut promulgentur in singulis Provinciis, juxta dicta n. 24. Confirmatur: quia ipsimet summi Pontifices defacto in quibusdam legibus requirunt, & mandant publicationem fieri in singulis Provinciis & Dioecesibus, ut patet ex cap. cum infirmitas. de poenic. & rerum. & Bulla Urbani VIII. quae incipit, *Pastoralis* (& habetur tom. 4. Bullarum Romani, *Constit. 62. dicti Pont.*) & alibi: sed frustra hoc fieri videretur, si generaliter, & absque alia speciali declaratione (quod additur propter Bullam num. 27. citatam) Romanus Pontifex per legem Romae promulgatam illico totum Mundum obligare intenderet. etiam pro Foro conscientiae; ergo.

Et ratio est.

31. Confirmatur secundo: quia, ut eleganter discurret Sanguis loc. cit. ipsa met lex Christi Domini non fuit sufficienter Ierosolymis in ipso die Pentecostes pro toto Orbe promulgata, uti omnes concedunt; ergo neque lex Pontificia Romae duntaxat promulgata. Consequentia tenet, nisi detur disparitas. Unde (infert citatus Author) ex hac sententia patet, quomodo multae Bullae Pontificiae in variis Regnis, & Provinciis, non obligent defacto, eo quod ab Ordinariis locorum aut ex negligentia, aut aliis de causis gravibus, v. g. ob laicam potestatem, vel defectum finis legis non fuerint debite promulgatae in suis Dioecesibus, iuxta Patrum voluntatem & mandatum; contra quas longa consuetudo populi contraria invaluit, & vim contrariae legis tandem obtinuit. Hastenus ille.

Confirmatur haec sententia.

32. Quantum ad praxin attinet, in hac sententiarum & rationum varietate, subditis standum imprimis erit iudicio Superiorum suorum; nam his in dubio obedire tenentur. Deinde attendenda est praxis, & consuetudo locorum, ut more quae est tantae efficaciae, ut non tantum Jus dubium interpretari possit

In praxi quid obsequandum?

(nam consuetudo est optima legum interpres, c. Cum dilectus. de Consuet. & L. 36. ff. de Legibus) sed etiam legi ceteroquin manifesta debito tempore derogare, cap. ult. de Consuetud.

QUÆSTIO IV.

De Acceptatione Legum.

Legem acceptari, & usu recipi, quid?

33. **A**Dvertendum, quod Lex post promulgationem debite factam tunc censetur acceptari, quando Communitas eam approbat verbo, scripto, aut alio signo, vel quando ipsam in casu occurrente observat. Deinde dum Communitas legem observat, dicitur Lex etiam esse usu recepta. Hoc prænotato sit

Ad legem, an requiratur acceptatio populi?

34. **CONCL. I.** Ad naturam, & intrinsecam constitutionem Legis humanæ non requiritur acceptatio populi, quamvis per acceptationem & usum Lex accidentaliter perficiatur, seu confirmetur. Ita communior Doctorum, hoc intelligentium tum de Lege Imperatoria, tum Pontificia. Ratio est; quia supremo Principi, utputa Summo Pontifici, aut Imperatori, neque voluntas, neque potestas deest subditos obligandi ad observantiam suæ legis. Non quidem voluntas, uti supponitur; eò, quod velit condere novam legem. Neque deest potestas; quia Summo Pontifici in rebus spiritualibus Ecclesiæ gubernationem concernentibus, tenentur obedire omnes Christiani, tanquam Pastori universali, Christianique in terris Vicario. In Imperatorem verò populus Lege aureâ omnem potestatem contulit. L. 1. ff. de Constitut. Principum.

Leges firmantur, cum moribus utentium comprobantur, quomodo?

35. Nec obstat illud Gratiani can. 1. dist. 4. *Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium comprobantur.* Resp. enim, in primis textum hunc aperte stare pro Conclusionem, dum concedit, leges jam institui per legitimam promulgationem, ac proinde ante earum acceptationem. Resp. ulterius, illud, quod subiungitur, *Firmantur, cum moribus utentium comprobantur*, non de firmitate intrinseca & substantiali intelligendum esse, utpote quam leges jam ante earum acceptationem habent; sed de quadam extrinseca duntaxat & accidentali firmitate, quatenus leges moribus utentium comprobantur, non facile amplius per contrariam legem, vel consuetudinem abrogantur.

gantur. Sive (ut loquitur Fagnanus in c. Treugas, n. 49. de Treuga.) leges ex moribus utentium accipiunt firmitatem stabilitatis, non autem firmitatem auctoritatis.

36. CONCL. II. Si lex justa est, tenetur eam populus acceptare sub peccato: nisi habeat justam causam non acceptandi. Ita communis Doctorum, paucis exceptis, quorum tamen sententia novissimè ab Alexandro VII. rejecta est, dum ab ipso inter alias propositiones etiam sequens, ordine 28. damnata fuit: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.*

Si lex justa est, tenetur eam populus acceptare.

37. Dicitur in Conclusionem, nisi habeat justam causam non acceptandi. Nam quando subest rationabilis causa à Principe verisimiliter ignorata, secus erit dicendum. Idem dic, quando ex circumstantiis contraria Principis voluntas satis colligitur; prout v. g. præsumi posse videtur in lege valdè difficili, nimiumque durà & gravi, quòd Princeps non intendat ab initio absolute obligare; sed solum tentare populi sensum, & quomodo is tali legi sese accommodet, ut juxta eum valeat postmodum Princeps legem vel plenè confirmare, vel relaxare, ac moderari. Interea tamen populus in tali casu non potest simpliciter rejicere legem, sed debet ad Principem recurrere per remedium supplicationis pro sublatione legis: qua stante supplicatione, licitum est populo, suspendere obligationem legis; prout in simili habetur c. Si quando. de Rescriptis, & notat Sannig Dist. 3. de Legib. quaest. 7. n. 4. post Rodriquez, Bonacinam, & alios.

Nisi habeat justam causam non acceptandi; & quid tunc agendum?

38. Addit Layman lib. 1. tract. 4. c. 3. n. 3. quamvis Lex Pontificia spectatà suà naturà, quantum est de se, seu in actu primo, mox habeat vim obligandi subditos in toto Mundo: tamen quod attinet ad praxin, peccati damnandos non esse, neque puniendos singulos è Communitate, si legem Pontificiam in sua Diocesi neque promulgatam, neque usu receptam, ipsi quoque non observent; de quo plura citatus Author.

Quid de singularibus quoad praxin?

39. CONCL. III. Et si primi, qui legem Pontificiam, vel Diocesanam ritè latam, & sufficienter promulgatam non receperunt, neque observârunt, peccaverint, nisi justam causam habuerint non acceptandi, successores tamen eorum illam non observando amplius non peccant. Ita Pirhing, tit. de Constitut. n. 42. & alii. Ratio est: quia, postquam talis Lex longo tempore in Diocesi non est unquam recepta, neque observata, exi-

Peccant non recipientes, neque observantes justam legem, donec usu contrario abrogata sit.

stimare possunt successores. illam per non usum, ac vi contrariæ consuetudinis jam præscriptæ abrogatam esse.

Cur multæ
Bullæ Pontificiæ in
varijs Re-
gionibus
non obli-
gent?

40. Et ex his patet (inquit Herincx *disp. 3. de Legib. n. 117.*) quomodo multæ Leges, ac Bullæ Pontificiæ, in varijs Regionibus non obligent; videlicet, quia vel in iis neque publicatæ, neque acceptatæ fuerunt; vel quia defectu publicationis, & acceptationis, eito ab initio culpabili, tandem in perfectam desuetudinem deierunt. Illud autem plerumque oritur ex eo, quod Ordinarii fre puerter advertant, aut existiment, ac sæpè non sine fundamento, Leges varias non congruere publicæ utilitati suarum Diocessum ob inueteratas, & rationabiles earundem consuetudines, genium plebis, defectum finis legis, v. g. quia lata fuit ob pericula & defectus, qui ibidem generatim non grassantur, imò vix noscuntur. Interdum etiam Ordinarii ob potestatem Laicam non possunt exequi pro libitu suo mandata Apostolica. donec tandem tractu temporis eadem abeant in desuetudinem.

Q U Æ S T I O V.

Quænam opera, & an etiam actus interni, per Legem humanam possint præcipi, vel prohiberi?

Lege hu-
manâ quæ-
nam gene-
ratim præ-
cipi possint?

41. **C**ONCL. I. Lege humanâ, sive Ecclesiasticâ, sive Civili, possunt præcipi non solum opera iustitiæ, sed etiam aliarum virtutum; dummodo non sint nimis ardua, atque difficilia. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia Legislator potest eiusmodi actiones præcipere, quæ sunt utiles bono communi; aut prohibere, si earum omissio Communitatâ expedire videatur: atque non sola opera iustitiæ, sed etiam actus aliarum virtutum, expediunt quandoque bono communi; ergo.

Corollaria.

42. Sic inprimis Lege Ecclesiasticâ præcipiuntur opera virtutis Temperantiæ, & Religionis, indicendo certorum dierum ieiunium, ac præcipiendo devotam Missæ auditionem diebus Festivis, & huiusmodi, ut sic populus Christianus ad veri Dei cultum exerceatur, atque in bonis operibus exercendis amplius confirmetur. Deinde ob eandem rationem possunt lege humanâ præcipi, aut prohiberi, actiones cæteroque ex natura sua

in-

indifferentes : prout prohibetur Christianis deferre arma ad Infideles, item labor servilis diebus Festivis, & hujusmodi.

43. Dicitur notanter in Conclusionem, dummodo non sint nimis ^{Confilia Evangelica,} ardua, atque difficilia : siquidem lex debet esse possibilis, & secundum naturam hominum, id est, humanæ conditioni accommodata. Et hinc Ecclesia non potest absolute præcipere actus consiliorum Evangelicorum, nimirum perpetuæ Castitatis, Paupertatis, atque Obedientiæ Religiosæ : hæc enim, licet ex postfacto rectè præcipiantur illis, qui ad eorum observantiam sese prius per votum solemne Professionis Religiosæ voluntariè obligaverunt, utpote qui virtute sui voti ad observantiam ipsorum jam obligantur, juxta Psalm. 75. *Vovete, & reddite Domino Deo vestro, &* alibi : universaliter tamen, & ante spontaneam obligationem rationabiliter præcipi non possunt.

44. CONCL. II. Insuper Legis prohibitoria materia sunt ^{Materia legis prohibitoria, quæ?} omnia illa, quæ iustitiæ, aliisque virtutibus, quarum observatio Republicæ utilis est, simulque facilis, contrariantur. Ratio est : quia leges feruntur in bonum Communitatis ; ergo iuste prohibentur ea, quæ bono communi contrariantur.

45. CONCL. III. Potest idem actus pluribus legibus, & pluribus titulis præcipi, aut prohiberi ; puta Lege naturali, divinâ, ac humanâ simul. Ita communis Doctorum. Ratio est : quia nihil impedit, quò minus idem actus pro meliori juris Divini, aut naturalis observatione, vel declaratione, jure in super humano prohibeatur. Sic enim furtum, aut homicidium voluntarium, non solum jure naturali ac Divino, sed etiam Lege humanâ tum Ecclesiasticâ, tum Civili, sub gravissimis pœnis prohibetur ; econtra verò honor debitus parentibus, aliisque legitimis Superioribus, deferri mandatur.

46. CONCL. IV. Actus merè interni non possunt ullâ Lege humanâ, sive Civili, sive Ecclesiasticâ, per se ac directe præcipi ^{Actus interni nequeunt lege humanâ præcipi.} Ita communior & probabilior Doctorum. Ratio est : quia solus Deus est secretorum cognitor, & iudex ; atque, ut dicitur Psalm. 7. *Scrutans corda, & renes Deus.* Hinc etiam *1 Regum 6.* habetur : *homo videt ea, quæ parent ; Deus autem intuetur cor.* Confirmatur Conclusio. Siquidem *Ecclesia non judicat de occultis*, ut dicitur *cap. Sicut tuis de Simonia* & alibi. Et hac de causa Hæresis, aut Simonia, vel Usura merè mentalis, quamvis coram Deo sint ex genere suo gravia peccata, nihilominus pœnas juris non incurrunt ; prout communiter docent tum Theologi, tum Canonistæ. Imò est vul-

vulgarum inter Jurisconsultos dictum, & habetur can. Cogitationis de pœnit. dist. 1. *Cogitationis pœnam nemo patitur*: intellige, ab homine, benè tamen à Deo, ut explicat Glossa ibidem.

Per se & directè. 47. Notanter autem dictum est in Conclusionè, *actus merè interni per se, & directè non possunt præcipi lege humanâ*: nam per accidens, & concomitanter benè possunt sic præcipi, ut mox dicetur. Hinc sit

Benè tamen indirectè & concomitanter, 48. CONCL. V. Prædictis tamen non obstantibus, possunt actus aliqui interni Lege humanâ præcipi, vel prohiberi per accidens, seu indirectè & concomitanter, quatenus requiruntur ad moralem substantiam actuum externorum. Ita communior, & probabilior Doctorum. Sic quippe Ecclesia præcipit diebus Festivis devotam auditionem Missæ, atque Confessionem Sacramentalem saltem semel in anno peragendam, ad quam utique illinc requiritur interior attentio, hinc autem dolor de peccatis. Similiter, cum legitimus Superior Sacerdoti præcipit, ut Missam celebret, eamque pro tali intentione applicet, vel Sacramentum Baptismi aut Pœnitentiæ administret; consequenter etiam per accidens, seu indirectè & concomitanter præcipit, ut habeat internam intentionem sacrificandi, Missamque applicandi, aut baptizandi, vel à peccatis pœnitentem absolvendi: utpote cum sine ea tales actus validè elici, atque moraliter subsistere non possint.

Ratio ulterior Conclusionis. 49. Ratio ulterior Conclusionis est: quia leges & præcepta homini imponuntur, ut ea humano modo impleat, non brutorum more; ergo sicuti opus præceptum violari non potest, nisi per actum, vel omissionem humanam ac liberam, ita neque impleri: unde si quis ebrius, vel dormiens, die Festo Missæ interfuit, non satisfacit præcepto, quia ipsam non audit actu humano ac morali. Accedit, quòd in prædictis casibus actus illi exteriores sine ullo actu interiori, attentione scilicet vel intentione, forent mera simulatio, Deo & hominibus execrabilis.

Solutio objectionum. 50. Et hac ratione, nimirum ritè distinguendo, & concedendo, quòd Ecclesia possit quidem præcipere actus internos indirectè, & concomitanter ut conjunctos externis, non verò per se & directè; solvuntur plures objectiones, & instantiæ, quæ in præsentia materia fieri possunt.

Lege humanâ nunquâ potest præ- 51. CONCL. VI. Quamvis Lege humanâ nunquam possit præcipi aliquid injustum, ac inhonestum, seu peccaminosum; nihilominus aliquando licitè permittuntur quædam injusta, atque

que inhonesta ad evitacionem majoris mali, non quidem approbando minus malum tanquam licitum, sed dissimulando ejus poenam. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis patet ex ipsa definitione Legis; alioquin enim ipsa foret iniqua, sicque non obligaret. Ratio verò secundæ partis est: quia quando utrumque malum omni diligentia possibili per legem evitari non potest, locum habet illud vulgatum, *Ex duobus malis minus est eligendum*; non quidem approbando minus malum, sed quatenus utrumque impediri amplius non potest, minus eligendo tanquam medium ad evitandum majus malum.

cipi inhone-
stum, bene-
dè tamen
permitti.

DISTINCTIO II.

De Obligatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Obligatione Legis Veteris, ejusque cessatione.

I. **A**dvertendum cum communi Theologorum, quòd præcepta veteris Legis, seu Mosaicæ, fuerint in triplici differentia. Alia siquidem fuerunt *Præcepta moralia*, quæ ad morum disciplinam spectabant: qualia sunt, *Non occides, Non machaberis*, & hujusmodi, quæ etiamnum remanserunt, & obligant, non quatenus Leges veteris Testamenti, sed quatenus sunt Juris Naturalis. (a) Alia fuerunt *Præcepta ceremonialia*, quæ ad cultum Dei pertinebant, ac præscribebant, quomodo, & quibus ceremoniis in veteri Testamento Deus fuerit colendus, ut sic populus Judaicus, ad idololatriam propensus, ab eadem retraheretur: ut Circumcisio, varii ritus Sacrificiorum, esus Agni Paschalis, & plura hujusmodi, quæ passim in veteri Testamento, ac præsertim in libris Moysis reperiuntur. Et tandem alia fuerunt *Præcepta judicialia*, quibus constituebatur rectus ordo populorum inter se, tum quoad communitatem, atque in exercendis judiciis observandus: hujusmodi enim præcepta fuerunt veluti quædam justitiæ, inter homines illos observandæ, determinationes, ad quas Judices populi Israëliti in decisionibus occurrentium litium, atque causarum, attendere debuerunt.

Præcepta veteris Legis alia moralia,

(a) Ut dicitur. n. 11.

Alia ceremonialia,

Et alia judicialia.

L

2. Por-